

Opracowania

Janusz MILEWSKI

Z KART HISTORII JELENIOGÓRSKIEGO HARCERSTWA

Trudno jest dzisiaj odtworzyć, w oparciu o zachowane dokumenty, pierwszy skład Komendy Jeleniogórskiego Hufca Harcerzy. Wiadomo jedynie, że już 5 listopada 1945 roku komendant Chorągwi Harcerzy upoważnił HR Henryka Wareckiego do organizowania Hufca. W jego pracach brali prawdopodobnie udział również instruktorzy skupieni wokół Komendy Chorągwi.

Już pierwszym rozkazem komendanta Chorągwi Harcerzy przyjęto do Związku cztery drużyny: 1 Dolnośląską Drużynę Harcerzy im. Zawiszy Czarnego w Jeleniej Górze /drużynowy - Józef Pięta/, 2 DDH im. Władysława Sikorskiego w Jeleniej Górze /drużynowy - Franciszek Probiez/, 3 DDH im. Bolesława Chrobrego w Jeleniej Górze /drużynowy - Tadeusz Mrówczyński/, 4 DDH im. Bolesława Chrobrego w Karpaczu /drużynowy - Zdzisław Robakowski/. W grudniu powstały: 21 DDH im. Stefana Czarnieckiego w Gieplicach Śl. /drużynowy - Sławomir Matuszewski/ i 22 DDH im. Andrzeja Małkowskiego w Jeleniej Górze /drużynowy - Bogdan Kłoskowski/.

Powstanie Hufca Harcerzy było impulsem dla szybkiego rozwoju organizacji w Kotlinie Jeleniogórskiej. Napotymano wówczas na duże trudności, wynikające z braku przeszkolonych drużynowych - instruktorów. Mimo tego, w połowie 1946 roku powstały dalsze drużyny: 64 DDH im. Tadeusza Kościuszki w Karpaczu /drużynowy - Marian Krzak/, 65 DDH im. Zawiszy Czarnego w Karpaczu /drużynowy - Stanisław Jańczyk/, 66 DDH w Kamienicy /drużynowy - Władysław Szymanowicz/, 67 DDH im. Bolesława Chrobrego w Kowarach /drużynowy - Stanisław Babecki/, 68 DDH im. Tadeusza Kościuszki w Sobieszowie /drużynowy - Marian Tomalak/, 69 DDH im. Zawiszy Czarnego w Wojciechowie /drużynowy - Piotr Matusiak/, 70 DDH im. Władysława Jagiełły w Mysłakowicach /drużynowy - Wiktor Kocur/ oraz 100 DDH im. gen. Sowińskiego w Jeleniej Górze /drużynowy - Roman Wielebnowski/.

Szybki wzrost liczby drużyn był m.in. wynikiem przewyższenia trudności kadrowych dzięki wyszkoleniu nowych instruktorów harcerskich podczas kursu drużynowych w ośrodku szkoleniowym Choraży ZHP "Lipowe Zacisze" w Rościszowie koło Dzierżoniowa. Próbę drużynowego po tym kursie otrzymali: Stefan Makne, Józef Pięta, Sławomir Matuszewski, Zbigniew Owczarek, Tadeusz Głośnicki, Sławomir Podolak, Bogdan Kłoskowski, Lech Imieliński, Cezary Licho-dziejewski.

Nastąpiły zmiany na funkcji komendanta Hufca, z której został zwolniony p hm Henryk Warecki, a nowym komendantem Hufca Jelenia Góra I został mianowany 12 marca 1946 roku Tadeusz Markiewicz. Natomiast Henryka Wareckiego mianowano 10 września 1946 roku komendantem nowo utworzonego Hufca Jelenia Góra II, który swym zasięgiem obejmował powiat jeleniogórski /bez Jeleniej Góry/. W skład komendy weszli /oprócz komendanta/: Józef Pięta, Wojciech Czarniecki, Marian Nawracała, Sławomir Matuszewski. W składzie nowej Komendy Hufca Jelenia Góra I znaleźli się natomiast /oprócz komendanta/: Bogdan Kłoskowski, Jerzy Maruchin, Stanisław Kuszewski, Janusz Jabrzemski, Sławomir Podolak, Kuberski. W komisjach prób na stopnie harcerskie /oprócz wyżej wymienionych/ działali również Czesław Sidor i Stefan Makne. Od września 1947 roku w Komendzie Hufca Jelenia Góra I znajdował się również Czesław Hakke.

Powstały w 1947 roku kolejne drużyny: 169 DDH im. Jerzego Bitschana /drużynowy - Stanisław Baryko/, 180 DDH im. Tadeusza Kościuszki /drużynowy - Jerzy Gwiazda/ - obie w Jeleniej Górze oraz 181 DDH im. Andrzeja Małkowskiego w Szklarskiej Porębie /drużynowy - Zdzisław Tymke/. Wydaje się, że zbyt mały rozwój ilościowy obu Hufców, w porównaniu do ich prawdopodobnych możliwości, był m.in. spowodowany ostatecznym przeniesieniem Komendy Harcerzy z Jeleniej Góry do Wrocławia. Nastąpiły również zmiany kadrowe w komendach obu hufców. Pod koniec 1947 roku w Hufcach jeleniogórskich męskich działało prawdopodobnie 17 drużyn harcerzy i 1 drużyna zuchów. Prawdopodobnie w tym czasie cała męska organizacja liczyła około 450 członków /jest to chyba dolna granica liczebności harcerstwa męskiego w Kotlinie Jeleniogórskiej/. Należy pamiętać, że w tym czasie istniał również hufiec żeński, którego liczebność w omawianym okresie nie jest znana.

Związek Walki Młodych w styczniu 1948 roku liczył 1310 członków skupionych w 52 kołach. Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego miała w kwietniu 1947 roku około 1000 członków. Związek Młodzieży Wiejskiej RP "Wici" w maju 1948 roku - 415 członków. Związek Młodzieży Demokratycznej w lipcu 1948 roku - 57 członków w 5 kołach.

Pod koniec 1947 roku Hufiec Jelenia Góra II został rozwiązany i 2 marca 1948 roku powstał jeden męski Hufiec Harcerzy dla miasta i powiatu. Komendantem został mianowany Tadeusz Markiewicz, a w skład Komendy weszli: Janusz Jabrzemski, Jerzy Maruchin, Lech Imieliński, Zygmunt Paczyński, Sławomir Podolak, Czesław Hakke, Andrzej Purzycki i Tadeusz Mrówczyński.

W następnym roku powstały kolejne drużyny, a mianowicie: 85 DDH im. Bolesława Krzywoustego /drużynowy - Wojciech Dostał/, 90 DDH im. Floriana Marciniaka /drużynowy - Zbigniew Cechal/ i 152 DDH im. Floriana Marciniaka - wszystkie w Jeleniej Górze.

Powstanie Związku Młodzieży Polskiej rozpoczęło okres tzw. "demokratyzacji" ZHP. Jego wynikiem miało być przystosowanie organizacji do przemian zachodzących w ruchu młodzieżowym, do ideowego zespolenia jej z budową socjalizmu i przyspieszenie procesu politycznej dojrzałości dzieci i młodzieży. Związane z tym były zmiany kadrowe. W listopadzie 1948 roku powstała nowa Komenda Hufca, w skład której weszli: Sławomir Podolak, Janusz Marchlewski, Ryszard Kołodziej, Zygmunt Kowalewski. Natomiast 1 grudnia 1948 roku przestał pełnić funkcję komendanta Hufca Tadeusz Markiewicz. Jednocześnie w tym czasie rozpoczął się proces łączenia hufców męskich i żeńskich. W jego wyniku 1 marca 1949 roku powstała w Jeleniej Górze Komenda Hufca, wspólna dla harcerzy i harcerek, w składzie której znaleźli się: Stanisław Zawadzki /był komendantem od 1 grudnia 1948 roku/, Wacława Dyszy, Janusz Marchlewski, Ryszard Kołodziej, Irena Ginter, Sławomir Podolak.

Rok 1949 zaznaczył się w działalności jeleniogórskiego harcerstwa szeroką "ofensywą" programową i organizacyjną na wsie i miasteczka. W tym roku powstały kolejne drużyny harcerskie: 65 DDHarcerzy im. Tadeusza Kościuszki w Bierutowicach /drużynowy - Edward Wasilewski/, 300 DDHarcerzy im. Tadeusza

Zawadzkiego w Cieplicach Śl. /drużynowy - Ryszard Siwecki/, 315 DDHarceryzy im. Stanisława Dubois w Janowicach Wielkich /drużynowy - Bolesław Kiliński/, 597 DDHarcerek im. Hanki Sawickiej w Bierutowicach /drużynowa - Halina Czajewska/, 598 DDHarcerek im. Stefani Sempołowskiej /drużynowa - Janina Waclaw/, 314 DDHarceryzy im. Wincentego Pstrowskiego w Bukowcu /drużynowy - Romuald Stupnicki/. Od września rozpoczęły działalność: 304 DDHarceryzy im. Tadeusza Kościuszki w Miłkowie /drużynowy - Tadeusz Anmüller/, 316 DDHarceryzy im. Kostki Napierskiego w Piechowicach /drużynowy - Henryk Gołpyś/, 551 DDHarcerek im. Feli Kasprzykówny w Jeleniej Górze /drużynowa - Irena Ginter/, 552 DDHarcerek im. Emilii Plater w Cieplicach Śl. /drużynowa - Marta Nowakowska/, 553 DDHarcerek im. Emilii Plater w Łomnicy /drużynowa - Waleria Galińska/, 554 DDHarcerek im. Marii Curie-Skłodowskiej w Raszycach /drużynowa - Ewa Murzynowska/, 506 DDHarcerek w Szklarskiej Porębie /drużynowa - Stadnicka/, 508 DDHarcerek im. Batalionu "Zośka" /drużynowa - Henryka Mal/. Powstały również drużyny harcerskie przy szkołach w Majewie, Siedlęcinie i Dąbrownicy. Dużą rolę w rozwoju Hufca odegrały koła ZMP, które objęły opiekę nad powstałymi drużynami. Aktywiści ZMP obsługiwali zbiórki drużyn harcerskich, a część z nich weszła w skład kadry instruktorskiej ZHP. W czerwcu 1949 roku harcerstwo w Kctlinie Jeleniogórskiej liczyło 2000 członków. Zmianom ilościowym Hufca towarzyszyły zmiany kadrowe w składzie Komendy. Od 1 września 1949 roku funkcję komendanta Hufca objęła Wacława Dyszy, a w skład nowej Komendy weszli także: Zenon Frąckowiak, Andrzej Włodarski, Bogusław Dyszy, Bolesław Fang i Ewa Płocharz. Wraz z rozwojem hufca zachodził równoległy proces odchodzenia tych instruktorów i harcerzy, którzy nie chcieli się angażować w zmienionej organizacji jak i tych, którzy zostali z niej usunięci na skutek negatywnej oceny politycznej, bez względu na fakt, że część z nich już wcześniej zaangażowała się w walkę o socjalistyczne oblicze harcerstwa.^{1/}

Pod koniec 1949 roku przystąpiono do organizowania ośrodków harcerskich. Powstały one w Karpaczu, Kowarach, Szklarskiej Porębie, Piechowicach, Cieplicach Śl., Sobieszowie, Mysłakowi-

cach i Janowicach Wielkich. Kierownikami byli członkowie ZMP. Związek Młodzieży Polskiej stwarzał również warunki, aby plan umasowienia organizacji harcerskiej do końca 1949 roku został zrealizowany i Hufiec osiągnął liczbę 5 500 członków. W gminach świetlice ZMP-owskie były udostępniane harcerzom, organizowano kursy szkoleniowe, do pracy w ZHP kierowani byli ZMP-owcy. Mimo tych wysiłków nie wszędzie realizacja programu przebiegała właściwie - istniały drużyny, które nie przejawiały większej aktywności, w niektórych miejscowościach zarządy ZMP nie interesowały się problemami i działalnością drużyn harcerskich, a były też przypadki, że ZMP-owcy skierowani do pracy w harcerstwie uważali to za poniżenie.^{2/}

W 1950 roku powstały nowe drużyny harcerek i harcerzy: po dwie w Kowarach, Dziwiszowie, Podgórzynie i Czarnym Strumieniu oraz po jednej w Jeleniej Górze, Kostrzycy, Ściegnach, Miłkowie, Karpaczu, Strupicach, Janowicach Wielkich i Łomnicy.

Trudno dziś stwierdzić, czy wykonano plan zwiększenia organizacji w Kotlinie Jeleniogórskiej do liczby 5 500 zuchów, harcerzy i instruktorów, a jeśli tak się stało, to z pewnością odbiło się to ze szkodą dla jakości działania.

W lutym 1950 roku nastąpiła kolejna już zmiana obsady personalnej Komendy Hufca, która potem została przekształcona w Komendę Powiatową ZHP. W jej skład, oprócz komendantki - Wacławy Dyszy - weszli: Janusz Marchlewski, Olga Wasylenko, Zbigniew Cachel i Edward Łapa. W tym samym roku, 1 czerwca, wszedł w życie nowy tekst Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego. Od początku nowego roku szkolnego 1950/51 wprowadzono także nową strukturę organizacyjną harcerstwa. Okres tzw. "demokratyzacji" z początkiem 1951 roku zakończyła decyzja o zlikwidowaniu Związku Harcerstwa Polskiego jako samodzielnej organizacji młodzieżowej.

P r z y p i y

1/ B.Hillebrandt. Związek Młodzieży Polskiej. Warszawa 1980 s. 260.

2/ Uchwała prezydium ZW ZMP we Wrocławiu w sprawie pracy ZMP na odcinku harcerskim z 10.II.1951 r. AKW PZiR we Wrocławiu, sygn. 76/737.